

ПРИЛОГ

УТРИНСКИ
Весник

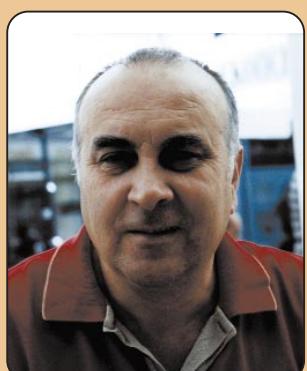

Моќта е во
НАРОДОТ

МОЌТА Е

ВО НАРОДОТ

СЕПТЕМВРИ 2003

Бранко Саркањац, филозоф, за транзицијата, за Охридскиот договор...

Македонија сè уште има мака со идентитетот

На пат околу евроконтинентот за неколку дена...

Трај, прај,
Европа здај!

„Евро–Балкан“ за првата година на Охридскиот договор

Опасноста од етно-политичка манипулација сè уште постои

Нелегалните станици повторно го окупираат етерот

Државните органи го продуцираат хаосот во радиодифузијата

Петер Мекинтаер, публицист, за човековите и детските права

Мора да ги заштитиме децата од насилиство

На пат околу евроконтинентот за неколку дена...

Трај, прај, Европа здај!

ДЕЈАН ГЕОРГИЕВСКИ

Додека вие се занимавате со баналните проблеми на почетокот на новата училишна година и наближувањето на сезоната на општонародно печење пиперки, мојата дребност ужива плавежи по Дунав и гледајќи го, со чаша палиника в рака, „зодовниот дунавски документарец кој се одвива наоколу“ (цитат од Љубомир Живков од белградско „Време“). Онака, ред антропологија, ред социологија, ред орнитологија, ред возење со автобус, особено поради тоа што и Дунав скоро па, и да нема доволно вода за нормална пловидба.

Како и да е, како што гледам наоколу, добар дел од овој број на „Мокта...“ е посветен на европингациите, на целото патување доаѓа како „кец“ на десетка (а за оние кои не играат „ајни“, како трета дупла за мунти). Имено, целото патување беше замислено како една голема „чергарска“ конференција (сосе оркестар во кој нема Роми, а свири „динанска“ музика), на која ќе се дискутира и учено ќе се беседи за новата Европа без граници.

Целото настан, под наслов „Дунав: Европска средба“ почна во Виена, каде покрај церемонијата на свечено отварање, се извозевме со метрото (чисто и средено), го разгледуваме градот (чисто и средено), и пневме кафе на Штефансплац (исто така чисто и средено, иако кафето баш нема да им заработка многу поени, ако разбираш што сакам да кажам). Таму, на пиење кафе, ни прииде едно старо аро кое, нели, го препознало „српско-хрватско-босанско-херцеговско-црнско-горскиот“ јазик на кој комуницира населението од рахметлија државана, и ни се претстави како австриски Хрват (ќе да е од Целовец, безбедли). Сакале не сакале, моравме да ја слушаме неговата социјална теорија според која во Виена не вреди да се живее, оти е „полна странци, кои смрдат, па смрди и градот, и гужва прават...“ и се така некој странски неподопштини и криминали, и свечено ни најави дека штом ќе ја заврши работата поради која дојапувал, ќе му ја дувне назад во своето селце. Машала бе деде, си мислам, мора да е од исто село со Каракиќ, иако сум малку разочаран. Мислам, Австрија е богата земја, а така лоша туристичка понуда. Толку ли не може некој локален, али Австриски фашист да ни обезбедат, чисто да се чувствуваат автентично. За кој џавол водевме визи?

Братислава, бандо, не ја видов, оти Европа без граници сè уште е идеја, а Словачка со граници е

реална, и плус ги бранат границите како од чешми-те нафта да им тече. Елем, виза немав, не видов, ама убава е, стопосто така ми кажаа. Не можам да вижам како ишто точно било и како било, ама фер трговијата (а за неа се говорело на семинарот таму) сега ќе пркне како кокиче на пролет.

Наместо Братислава, право во Унгарија. Таму тема за разговор беа резервите на питка вода и нивното управување, и заштитата на водите од загадување. Дознав, на пример, дека Сава му дава повеќе вода на Дунав од која било друга притока. Дека во Франција, Велика Британија, и на многу други места, приватизацијата на водните ресурси (поточно на експлоатацијата на водите) се покажало многу негативно, како и дека светот е во опасност сите резерви на вода, кај е да е, да станат сопственост на само осум (и со бројки - 8) големи интернационални корпорации. Сите што се јавија за збор се залагаат против приватизацијата во новата Европа, но никој не успеа да одговори на прашањето, што да прават народите од Балканот и другите држави аспирanti на членство во ЕУ? Имено, мора ли да ве потсетувам дека ако кај нас некој каже што и да е против приватизацијата, го стрелаат по кратка постапка. Веднаш станува националист, комунист, анархист, ко-дедо-му-ист, и подобро е воопшто да не се ни родил. Еве, да бидеме објективни, рекоа дека нашето членство во

Европа било прашање на преговори и договори, и дека сме можеле да влијајеме на условите кои ќе ги прифатиме, и дека сме можеле да спроведеме референдум! Тоа што Брисел целата постапка ја сфаќа малку поинаку, по принципот *take it or leave it*, тоа е друга работа.

Потоа заминавме за Вуковар, каде говоревме за медиумите и комуникацијата во европингациите, и каде стана Дон Шпехар, конзервативен професор по етика и морал на католичката богословија во Осиек, и почна да поставува незгодни прашања: за губењето на суверенитетот; за националната култура; за неподготвеноста на Европа за прифаќање туѓи иницијативи; за медиумите кои известуваат само ако сме во крв до колена; за неподготвеноста и дилетантизмот на меѓународните добротвори кои доаѓаат да ни помогнат; и се така убави рабоќе неприемчиви за финиот европски увје. И сите се стаписаа, и сите во себе се сложија дека прашањата му се наместо, и сите најостро го осудија излагањето, оти било конзервативно, а никој не се осмели да ги постави истите прашања, за да не излезе некооперативен и неконструктивен. Кутри ли сме ние, кога вистинските и, ако мене не прашате, легитимни прашања наместо граѓанските активисти и „невладиниот сектор“ ги поставуваат црквата и националистите?

Во Нови Сад и во Белград се разработија теми-

те на улогата на градовите и локалните иницијативи во интегративните процеси, и правата на граѓанство и слободно патување, имено визните режими. Секој со својата мака, би се рекло.

А што правете вие тука додека мене не немаше? Сè е во најдобар ред и состојбата е редовна, нeli? Оф леле мајче, значи пак е за никаде. Хари му е лут на Дехари, Дехари на Хари, Бранко на Ахмети, Батлер им е лут на сите, а Перо од трета клупа до врата ѝ е лут на бубалица пред него, оти не му дала да препишува на писмената по математика. Чекај, бе, па писмена немаше, оти и Перо и бубалицата, а богами и повторуваците (ним состојбата најмногу им одговара) ја бојкотираат наставата. Фини како што се, и отворено толерантни среќе полето за културна размена, не им се доаѓа што своите училини треба да ги делат со Газмен и, што знам, Флора (кои исто така не зборуваат еден со друг поради претходно наведените причини). Убавини, што да ви кажувам.

Инаку, во претходно споменатата Виена, македонски весници не стигаат на трафиките, а колпортерите веќе не заминати од семафорите, па бев принуден да се информирам од Хрватското неделно „штитво“. „Глобус“ на насловната страна најавува репортажа од Скопска Црна Гора. Додека ја барам страна 52, си мислам што манастири и културни споменици на СЦГ заслужуваат репортажа, ја здогледувам познатата силуeta на Брест, сосе облакодерите и останатите достигнувања на современата архитектура. Наместо туристички водич бивша мис на нешто, ме дочекува смртно сериозното беззабо лице на некој дедо седнат зад пушкомитралез, инаку негов врсник, и сè ми станува јасно. Проблемот е само во тоа што за состојбата во својата земја, наједноставно и најдобро ќе се известам од хрватски, англиски, француски и какви годе не весници. Попат, и „Ферал Трибујн“ имаше текст за Македонија, под прекрасниот наслов: „Јаболко за кое решаваат црвите.“ Таква учена метафора, нормално, мора да е плод на локалното интелектуално небо, што значи дека двајца албански интелектуалци, кои тута си молчат како стрини, за да не налутат некој, вистината ја кажуваат наоколу. Значи, читајте „Глобус“ и „Ферал Трибујн“, оти овие од нашиве весници долго нема да мрднат од Парламентот и да се запатат во Брест. За Малина Маала и Танушевци ич да не думаме. Нели така почна и пред две години...

Институтот „Евро-Балкан“ ја оценува првата година на Охридскиот договор

Опасноста од етно-политичка манипулација сè уште постои

Придржувањето или негирањето на Охридскиот договор по секоја цена, е само израз на немање суштинска визија за идентитетот на државата и нејзината иднина

Недамна, Институтот „Евро-Балкан“, со промоција на Центарот за демократија, ја одбележа четиригодишнината од своето постоење. Речиси во исто време, на јавноста ѝ беа соопштени и ставовите и размислувањата за Охридскиот договор и неговата имплементација, на експертите вклучени во проектот „Светлина“, осмислен како форум кој се занимава со актуелни теми од секојдневниот живот на македонските граѓани. Основната цел на овој проект, истакнуваат во Институтот „Евро-Балкан“, е да се помогне во процесот на креирање на одржливи, конзистентни, одделни (секторски) политики во Македонија, преку давање совети и подготовкa на документи/ елaborати за одделните политики, во сите сфери на општественото живеење: надворешна политика, безбедност, економско-социјален развој, меѓуетнички односи, интеграција во ЕУ.

Според Советот за надворешна политика и безбедност, при „Евро-Балкан“, две години по потпишувањето на Охридскиот договор, мирот и стабилноста во Република Македонија се извонредно фрагилни, па дури и обременети со видоизменети безбедносни предизвици за кои Рамковниот договор не предвиде решенија. „Принципијално прашање, на кое и две години подоцна не е даден валиден одговор, е: што ви усушност се случи во 2001 година (дијагнозата на конфликтот)? Единствено во

зависност од одговорот на ова прашање би можела да се даде релевантна оценка

за Рамковниот договор (како терапија за конфликтот) и неговата имплементација. Впрочем, Рамковниот договор е повеќе *договор за Македонија*, отколку *договор на самата Македонија* за сопствената судбина и иднина. Две години подоцна, секако, матрицата на конфликтот е изменета под влијание на новите општествени околности, што нуди ја наметнува потребата од преиспи-

налните проблеми) создава притисок, но недоволно го помага процесот на имплементација со финансиски средства. Моментално, Македонија се наоѓа во ситуација која може да се дефинира како ситуација која не е ни мирни (отворен) конфликт. Парадоксот е во тоа што документот кој требаше да донесе мир, станува своја спротивност - т.е. паричка за поткусување и легитимирање на насилиството како легитимно средство во политичката борба. Факт е дека граѓаните се малку информирани за суштината на Рамковниот договор, што ја зголемува можноста од етно-политичка манипулација и мобилизација. Придржувањето или негирањето на Охридскиот договор по секоја цена е само израз на немање суштинска визија за идентитетот на државата и нејзината иднина.

Серијата опасни инциденти наместо да се намалува, напротив станува сè по-погодни и посериозни. Моменталната ситуација во Македонија може лесно да се радикализира особено во светлината на претстојната децентрализација, разоружувањето, објавувањето на резултатите од пописот, како и сериозната ситуација во Косово и јужна Србија.

Во недостиг на точно дефинирани правила на игра, Владата всушност не може самата да се справи со безбедносната ситуация, не заради не поседување физичка сила, туку бидејќи секое прашање може да се проблематизира, по-

литизира или да се постави како спорно пред меѓународната заедница, која се јавува како конечен арбитар.

Република Македонија и две години по завршувањето на вооруженото конфликт се соочува со тешки дилеми. Нијако не треба да има илузија, пост-конфликтниот период е секогаш извонредно долг процес, кој бара внимателно чекорење и промислени акции, и тој и многу трепнење. Залажување дека работите одат добро, или т.н. враќање во фаза на виртуелен мир кога ситуацијата на теренот е извонредно лоша, не може да го промени фактот дека Македонија нема време за чекање. Кредитот стекнат од 2001 година или од минатогодишните избори се троши, болните проблеми се оставаат за некое друго време. Сето тоа е огромен извор на фрустрација.

Јулскиот заеднички став на ЕУ/НАТО во врска со Западниот Балкан е, за жал, уште една индикација дека меѓународниот фактор повеќе се постапа на своето воен присуство во регионот, отколку на стратегијата за побрзо интегрирање. Не постои подготвеност да се сфаќи дека тактизирањето во врска со приемот на овие земји во ЕУ/НАТО сака да усложнува и онака тешката внатрешна ситуација и, ги загрозува мирот и стабилноста. Во таква ситуација на разговор на глуви, Македонија нема друг излез освен да направи сè за да ја заврши својата „домашна задача“ и да си помогне самата себе си.

Интервју:

РОБЕРТО БЕЛИЧАНЕЦ

О ткаде Ви е потребата да заземете агол на постколонијална критика во земја која претендира за Европа?

- Јас предавам политичка филозофија и кога ја конципирав програмата по предметот се соочив со проблемот на референци. Кои автори се актуелни, кои се авторитетите на кои треба да се повикуваме во аргументациите, во научните дебати - тоа сè уште се отворени прашања. За многумина тоа можеби изгледаше едноставно - место марксистичките автори да се стават претставниците на политичкиот либерализам, место Карл Маркс да се стави Чон Ролс и да се реши проблемот. Но од друга страна, кога ги читате авторите како Ролс, Кимлицка, Хабермас... ќе видите дека тие скоро ништо не кажуваат за нас, тие не нè мислат нас, туку себе - тоа и отворено го признават - некој како Хабермас. Меѓутоа, ние имаме многу нова политичка ситуација во Македонија од 1991 година и таа нова ситуација мора поинаку да се мисли. Нели не може веќе да се мисли во категории како што се „општествена база“, „општествена надградба“, потребен е друг категоријален апарат.

Гледајќи ги проблемите со кои се соочи Македонија не гледам дека врвните социолози и филозофи од Запад ми нудат прифатливи и суштествени решенија. Ако се барате себе си во нивните дискурси ќе се судирите се шематизам кој не е еласи. Јас барам од тие лубја да го дишат она што јас го дишам и тоа не го наофам. Токму во постколонијалната критика го најдов она што ми треба, автори - кои се сосема валидни референции и кои ги живеат нашите проблеми. Знаете, излегува по онаа старата - прашај паталец, а не гаталец. Проблемите на лукото од Филипини, Хаваи, Мексико, Индија, цела Африка се многу слични на нашите проблеми. Проблемот на создавање и градење држави, проблеми на суверенитетот, проблеми на самопредставување пред другите, проблеми на преговарање со глобални институции, и воопшто институции од развиениот Запад. Сите тие проблеми ги ноѓаме во Македонија. Македонија сè уште има мака со идентитетот. Македонија за многу луѓе, па дури и за некој во самата Македонија, има проблематична историја. Постојано е ставена во ситуација да преговара со меѓународни институции, да исполнува услови и да не набројувам. Тоа се проблеми со кои постколонијалните земји живеат подолго од нас.

Но, јас, сепак, не останувам на постколонијалниот дискурс, јас го затворам кругот и се враќам на модерната мисла. И стигнувам до Хегел, зашто прифаќам дека, во крајна линија, сите ние што се занимаваме со мислење на политичкото сме младохегелјанци.

Мислам дека држава сè уште се прави според барањата што ги поставува модерната мисла за создавање на нација и дека Хегел е страшно актуелен.

Ајде да ја продолжиме паралелата со третиот свет и нашата сличност со него.

- Сите сакаат да станат дел од овој голем глобален свет. Никој не сака да остане маргинализиран и во таа смисла ние исто се чувствуваате. Но преч-

Бранко Саркањац, филозоф, за политичката мисла, за транзицијата, за Охридскиот договор...

Македонија сè уште има мака со идентитетот

“
Кај нас, кога зборува некој политичар низ него зборува европски бирократ, кој не може да биде експерт ниту, за проблемите на Македонија ниту, за проблемите на транзицијата воопшто
”

ките се големи тоа да се надмине. Да го земеме северноамериканскиот договор за слободна трговија (НАФТА). Огромен број интелектуалци од Мексико аргументирани го критикуваат тој договор како договор кој оди во прилог на развиената Америка, а не во прилог на Мексико. Дури и ако има добри елементи во тој договор тие пак, не го сакаат за што можеби со НАФТА границата меѓу Мексико и САД се олабавуваат (пред сè, во економска смисла) но, затоа, границата меѓу Мексико и земјите на Средна Америка станува понепробојна.

Фасцинантен е бројот на студии што се однесуваат на границата меѓу Мексико и САД. Во нив се потираат огромен број проблеми: желбата да се премине во САД, да се има подобар

живот, проблемите со кои се соочува еден просечен македонски политички мисленец при тоа, со постојан стратég за не се изгуби идентитетот, силната желба да се остане македонец, и чувствоот на презреност и неразбраност кога ќе се чуе Американецот кој вели: „Мексиканците се сиромашен, но достојанствен народ“. И тука е паралелата: Границата на Мексико со САД е граница каде Третиот свет го скреќава Првиот и тука крвави. Границата на Македонија со Гриција е иста граница, граница на земја од Третиот свет со земја од Првиот...

Како гледате на транзицијата?
- Еве ќе го наведам Чезеф Стиглиц кој вели дека во 20-от век има два огромни неуспешни експерименти, експериментот на социјализмот и експериментот на транзицијата. И кога го читате тој текст напишан по десет години транзиција од страна на врвен економист, експерт на Светската банка, нобеловец, кој признава дека транзицијата е промашување, и кој викажува дека тие не знаеле најточно што прават, зашто во суштина имале само две теории - една за капитализам и една за социјализам - но не и за транзиција и кој практично ти вели "извини, ама ти десет години си бил експериментално глувче", не може, а да не си речете: „Благодарам на извинувањето, но тоа не го брише фактот дека јас десет години сум бил експериментално глувче“. По десет години еден врвен стручњак прави резиме и вели дека има повеќе „утки“ отколку успеси во транзицијата и дека дебатата за транзицијата *gojprva* треба да се отвори. А ние пред десет години рековме: „Забораваме на стариот теориски естаблишмент, на политичката економија, на социјалистичката политичка теорија и на сите дисциплини развивани во склучот на Маркс и го усвојуваме новиот, победничкиот - оној на либерализмот“. За денес да видиме дека и „таму“ теоријата е „тенка“. Но бегање и враќање нема. Ако сме се определиле за либерализмот тоа значи дека тој до крај треба да се тера. А, ние сме толку пасивни што воопшто не ѝ даваме шанса на таа либерална опција туку само слушаме од други што треба да правиме.

Јоже Менингер објаснувајќи го успехот на Словенија во транзицијата
векли дека тој произлегува од две работи: прво, дека многу полека се напуш-

- Кога велам политичко мислене на Аристотел и на неговите определби на политиката. Политика има таму каде што се зборува, дејствува, преговара за заеднички живот и не се употребува сила. Тој што е во политиката тој не употребува сила. Силата е неполитичка. Тоа е старата аристотелова концепција: „Секој оној што употребува сила е надвор од политичкото и политичкото со него се справува со сила. Затоа во стара Грција постојат варвари со кои тие немале проблем да употребат сила зато што, тие биле туѓи, надвор од полисот. Така политичкото денес се справува со сила со терористи. Нели се изнаслушавме од Буш и од уште десетина други дека со терористи нема преговарање, тие не се политички субјекти со кој што можеш да преговараш, итн.

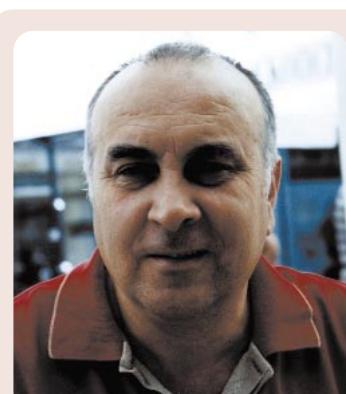
Охридскиот договор со кој многу лубе- терористи влега во парламентот потврдува дека ние - зборувам сега од позиција на таканаречен политички конструктивизам - во 2001 година, имавме граѓанска војна во која старото политичко време го избришуваме и со Рамковниот договор почнуваме со ново политичко време. И мора да се заборави она што се случувало претходно. Потенцирам, да се заборави во политичка смисла. Емоционално, никој нема да го заборави. Мнозинството Македонци се страшно повредени од тоа што се случи. Претпоставувам дека тоа е исто и со Албанците. Меѓутоа политички тоа мора да се заборави како што Германците, Англичаните и Француздите политички ја заборавија Втората светска војна, настапот сè уште живите негативни ставови на обичните луѓе од една нација спрема друга. Во едно истражување на ставовите на младите Холандци кон Германците се гледа дека тие толку многу не го сакаат Германците што ќе си помислиш дека Втората светска војна штотуку завршила.

Да, но на Балканот емоциите немаат компензаторни механизми како што ги имаат европските нации и секогаш постои заканата дека кругот на насилиство ќе се повтори.

- Не мислам дека е тоа така. Нивната компензација се состои во нешто што се нарекува економски „менингријнг“. Тоа е „навлекување“ на светот на потреби: работа, кука, кола итн.. Во тој свет предрасудите стапуваат неважни, остануваат на страна... Едноставно во таква ситуација нема потреба да се чувствуваш како навредувач. Македонче ако живееш добро... Едноставно, како што секој Европеец оди на одмор, одгледува деца, има кука и сл.

Скоро читав еден текст во германскиот „Дие Зелт“ за предрасудите во Европа.. Да видите само што зборуваат Германците - за Шпанците и обратно, ќе се запитаат - па како овие луѓе можат да живеат заедно во Европска Унија. Сакам да кажам, предрасудите на Македонците за Албанците и обратно ќе останат, нив нема да можеме да ги отстраниме, но можеме да ги маргинализираме преку економски *mainstreaming*. Затоа ни се потребни толку многу тие странска инвестиции.

На крај, сакам да појаснам нешто. Во моите тези не треба да се прочита поддршка за радикални антитатовци, радикални антиглобалисти, противници на европските интеграции. Она што го зборувам е обратно. Го зборувам за да можеме да влеземе во поздран стратешки конфликт со барањата што ни се упатуваат на тој пат на интеграција, за да можеме поздраво да преговараме и да ги формулираме нашите барања.

“
Претполитичкото време, до грло го доживеавме во 2001 година, со самото тоа што влеговме во ситуација да правиме Охридски договор, а сега по него, го живееме политичкото време
”

Интеграција!

- Тука има еден цинизам на ЕУ што не се поднесува. Веќе и врапците зборуваат за тоа дека Европската Унија самата не ги исполнува условите што ги поставува пред тие што сакаат да ја се приклучат. Тоа е голем проблем. Јас сметам дека тие не знаат толку многу што да прават со Македонија како што ние сме сметаме. Последниве години видовме дека не ја познават Македонија доволно. А ние, пак, самите слабо им укажуваме на тоа затоа што, и ние мислиме дека не знаеме. Тоа е затоа што сме ги изгубиле референтните системи врз кои сме граделе др-

“
Чезеф Стиглиц вели дека во 20-от век има два огромни неуспешни експерименти, експериментот на социјализмот и експериментот на транзицијата
”

На тој недостиг ли мислите кога зборувате дека Македонија живее во претполитичко време?
- Ние претполитичкото време, до грло го доживеавме во 2001 година. Со самото тоа што влеговме во ситуација да правиме Охридски договор, со тоа признаваме дека сме живееле во претполитичкото. Политичкото е сега по Рамковниот договор.

Зошто тако го делите периодот на претполитичко време, пред Рамковниот договор и на политичко време, по него?

ЕВРОИНТЕГРАЦИЈА

МИРЧЕ ЈОВАНОВСКИ

Три месеци по самиот на Европската унија во Порто Карас од каде што произлзе цврстата определба и упатените пораки за европските перспективи на земите од таканаречениот Западен Балкан, состојбите во петте држави во регионот (Македонија, Хрватска, Србија и Црна Гора, Албанија и Босна и Херцеговина) не се многу променети. Македонија сè уште го чека вистинскиот сигнал од Брисел за поднесување молба за членство во Европската унија. Хрватска се обидува на најдобар можен начин да ги одговори прашањата што ги доби од Европската комисија во врска со нејзината апликација за членство во Унијата и при тоа да ги убеди Брисел и Хаг дека не знае каде се наоѓа обвинетиот за воени злосторства, генералот Анте Готовина. Србија и Црна Гора и натаму се надмудруваат околу заедничките елементи на нивниот Акционен план, а во тие рамки и за усогласување на царинската заштита, што пак е еден од условите за договор за стабилизација и асоцијација со Брисел. Најавените преговори меѓу Белград и Приштина (за крајот на јули) и натаму го носат истот епитетскошти, со таа разлика што сега по сè изгледа и навистина ќе почнат. Албанија, исто така, е преокупирана со своите стандардни економски и политички проблеми. Битки поместувања нема ниту во БиХ, каде што во моментов е актуелно прашањето за воспоставување заедничка одбранбена политика и централна команда, што ја бара Брисел. Со еден збор, балканските маратонци, или како што шеговито ги нарекуваат кандидатите за кандидат за влез во ЕУ, како сè уште да се загреваат за долгопосакуваниот финиш кој допрва ги очекува. Процесот, пак, сублимирано се состои од исполнување на познатите Копенхагенски критериуми: стабилноста на политичките институции, владеење на правото, почитување на човековите права, заштита на малцинствата, потоа воспоставување пазарните законитости во рамки на ЕУ, способност да се одговори на притисоците на конкуренцијата, како и способноста на земите кандидатки да ги прифатат обврските што произлегуваат од членството во ЕУ вклучувајќи ги политичките, економските и монетарните цели на ЕУ.

Како што стоят работите, добивањето јасен сигнал од Брисел, кој во Скопје нестрпливо се очекува, нема да оди толку едноставно. Особено по последниот развој на настаните во државата, кој потврди дека состојбата во земјава е повеќе од сложена и дека стабилноста е кревка. Настаните што следуваат по полициската акција во Брест, поделеноста на коалициските партнери во Владата, повторното огласување на опциите за самоопределување и прекројување на границите, експлозијата на проблемите во школството проследени со силен етнички набој, но и отсуството на конкретни резултати на планот на економијата, дополнително го оддалечуваат Скопје од настојувањата да се фати приклучок кон европинтеграциите, особено кога тоа на добар пат е да го стори една друга земја од Западен Балкан- Хрватска. Сепак, во Владата не се откажуваат од намерата апликацијата за членство да биде поднесена во доделено време, иако, како што потенцира вицепремиерката Радмила Шекеринска, нема да се фиксира конкретен датум. Владините министри се свесни дека за преземање еден таков чекор се потребни предуслови, а тие, барем во моментов, не се исполнети (завршување на воената мисија Конкордија, на пример, како и оцената за направениот прогрес, што летоска беше најавено дека ќе се случи во октомври). Во моментов акцентот е ставен врз убедување на одделни земји членки, што се опишува како своевидно загревање, пред финалиниот потег. На домашен терен, активностите исто така се интензивираат, велат во Владата.

Како да се европеизира (западно)балканскиот дух

Приемот во ЕУ
е реален, но мора
да се заработи
со радикални реформи

лутно едно од најштетните кое е наметнато од медиумите. Во Европската унија ќе не примат и со барање и без барање. Нема дилема дека и Македонија ќе биде дел од Европската унија, а приближувањето кон ЕУ ќе се почувствува со згуснување на активностите, така што секому ќе биде јасно. Проблем е што до сега не сме го направиле тоа што треба, вели професорот Мильовски.

Во Порто Карас европските лидери нагласија дека пораката за европерспективите на Западен Балкан е јасна и дека сигнализира неповратност на интегрирањето на овој регион во ЕУ. Кога, тоа ќе зависи од индивидуалните постигнувања на одделните земји. Истовремено, тие потсетија дека е клучно земјите од регионот да работат на остварување на неопходните

Македонија своите патрони ги изгуби со крајно штетната и националистичка политика

реформи, на решавање на проблемот со бегалците, борбата против организираниот криминал, корупцијата, потребата од создавање регионален пазар...

- Многу е важно што правиме ние тука во промовирањето на европските стандарди, вели д-р Мильовски потенцирајќи дека и политичарите бегаат

од клучните теми. Тој потсетува дека интеграцијата на европските земји почнала преку формирање царинска унија, развивајќи се полека во политичка и монетарна унија.

Наспроти категоричните определби на сите земји од регионот дека се за ЕУ, кога тоа треба да се покаже на дело, на површина испливаат локалните предрасуди. Така, неодамна идејата на грчкиот министер за надворешни работи за создавање на своевидна Балканска царинска унија, мина прилично студено. Професорот Мильовски сугерира дека земјите од Западен Балкан треба да ги надминат предрасудите и да тргнат во поинтензивна соработка, по урнекот на ЕУ- почнувајќи првиот столб, односно од елиминације на меѓусебните царински бариери.

Д-р Јане Мильовски, професор на Правниот факултет во Скопје

Групите на моќ се против отворање на границите

Групите на моќ во иниедна од земјите на Западен Балкан не се заинтересирани за создавање царинска унија. Причината е едноставна: припадниците на таквите групи станале богати текому поради постоењето на границите. Тоа е и нивниот извор на богатство, кој сега треба да го снема. Поради тоа реалните моќници во кои се концентрираат парите се против царинска унија.

Од друга страна, отворањето на границите во сите земји од регионот се дочекува и со дилемата што ќе прават нашите фабрики. Се заборава дека европинтеграцијата всушност значи дека ќе можат да опстанат само оние што работат со светска продуктивност. Членството на Македонија во ЕУ всушност ќе значи дека сè што нема да има европска продуктивност, ќе пропадне, односно некои работи ќе мора да престане да ги произведуваме. Тоа не е македонска или западнобаланска специфичност, бидејќи слични работи се случуваат и во земјите

членки на ЕУ, како на пример во Белгија, која мора да се откаже од текстилната индустрија.

Една од лажните дилеми е и стравувањето дека поголемото регионално поврзување ќе се реформира некогашна Југославија, што е неточно.

Регионот едноставно треба да почне да гради нешто на првиот столб кој го применува и сегашните земји членки на ЕУ, а тоа е царинската унија. Тоа секако ќе значи пренесување на дел од суверенитетот на заеднички институции, како што е на пример некој централен царински одбор каде што ќе се решаваат меѓусебните конфликти кои секогаш ќе ги има. Но практично, приближувањето и влегувањето во ЕУ меѓу другото значи и префрлалење на дел од суверенитетот од земјите членки на заедничките институции и за возврат добивање други погодности. Меѓутоа, грешка е на политичарите што крупната тема за царинската унија не ја отвораат.

Горѓи Кимов, „Бrima Галуп“

Членството во ЕУ граѓаните го доживуваат како посакуван, но речиси недостижен сон

Како јавното мислење кај нас ги доживува прашањата сврзани со европингерациите?

- Европингерациите се тема од добивањето независност на Македонија. Самата проблематика на европингерациите во себе ја содржи целокупната свест на јавноста за тоа дека навистина таа ориентација не е само некоја политичка мода која со честото повторување и анализирање на уловите што треба да ги исполниме, добива значење. Напротив, тоа значење произлегува од реалните потреби на нашето општество во сите негови сегменти. Проблемот со европингерациите е во тоа што ние имаме кумулирано проблеми кои се рефлектираат и во самата свест кај граѓаните. Тоа значи дека постои една вкупна свест дека достигнувањата на нивоата во задоволување на критериумите да се дојде во реална позиција да станеме дел од западната структура, пред се на ЕУ, реално е тешко да се постигнат. Заради тоа, од аспект на јавното мислење прашањето на европингерациите треба да го гледаме на две нивоа. Од една страна, аспирацијата е висока и е на ниво на општи консензус, како во општата, така и во политичката јавност. Од друга страна, скептата е присутна и неа можеме да ја регистрираме кога поставуваме друг вид прашања. На пример, кога ќе ги прашате граѓаните за колку време реално проценуваат дека ние би биле во реална позиција да се интегрираме во Европа, одговорите се на еден подолг временски период. Двете работи содржат противречност: од една страна сакате, а од друга страна е тешко да го постигнете, што во политичкиот простор кај нас се капитализира. И продукт на тој однос на нашата политика, е тоа што кај граѓаните наместо да се намалува скептата, таа се зголемува. Според мене, врз основа на сите сознанија од ис-

Што недостига да се смени свиската на тој план?

- Ни недостасуваат реални постигнувања на тој план. Сето тоа може да го сублимираме на нивото на постигнувањата во реформите. Општа оцена е дека реформите или не се спроведуваат, или многу доцнат. Има една позитивна страна, дека реформите не може да се одложуваат. Но, останува и натаму проблемот за реална поддршка на реформите. Цената на реформите треба да се плати. Кај нас во јавноста не е изградена спремноста да се плати цената на реформите. Што се случува:

актуелната власт секогаш има проблеми од опозицијата дека не успева да ги исполни ветувачите и реално да постигне нешто во правец на реформите кои се предуслов за постигнување на нивото на кое треба да се најде вкупното општество со сите релевантни параметри, за да биде реален кандидат за ЕУ.

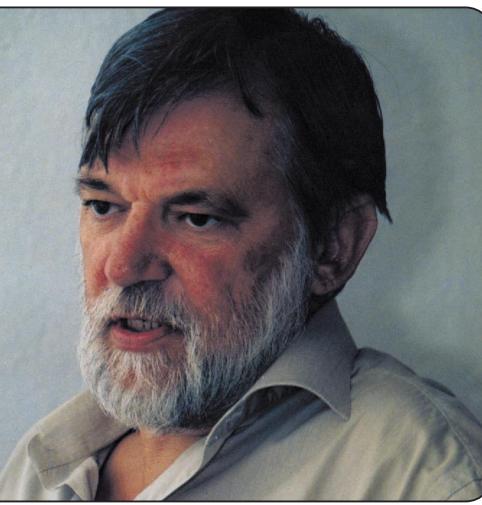
Како во јавноста се доживува нужноста од спроведување на реформите, како предуслов за членство во ЕУ?

- Одложувањето на промените во Македонија никому не одат во прилог. Иако за тоа постои релативно

актуелната власт секогаш има проблеми од опозицијата дека не успева да ги исполни ветувачите и реално да постигне нешто во правец на реформите кои се предуслов за постигнување на нивото на кое треба да се најде вкупното општество со сите релевантни параметри, за да биде реален кандидат за ЕУ.

Како во јавноста се доживува нужноста од спроведување на реформите, како предуслов за членство во ЕУ?

- Одложувањето на промените во Македонија никому не одат во прилог. Иако за тоа постои релативно

јасна свест, за мене клучен момент е политичкиот консензус со цел да се надминат утилитарните политички мотиви да се добијат поени преку критика на актуелната власт, која и да е. И како дел од националната стратегија, се што иде во прилог на постигнување во тој правец да биде поддржано. На нашата јавност и треба потполна поткрепа на сите настојувања за прифаќање на цената на реформите. На пример, реформите претпоставуваат ефикасно работење. Ефикасното работење во овој контекст значи ослободување од вишокот непродуктивен труд. Значи, во

еден краток период реформите мора да предизвикаат интензивна социјална болка и ако не сте спремни, ако не создадете свест и јавна спремност на тој ризик, тоа само го одложува процесот. Нашиот проблем е одложувањето на соочувањето со нужноста, да се поднесат сите тешкотии. Останува и проблемот колку актуелната власт, додека ја раководи државата, е спремна да се соочи со ризикот од промени. Тоа директно ги намалува нејзините перформанси во јавноста. Под силен притисок на јавноста ќе биде онаа власт што ќе биде тврда во спроведување на реформите. Но, тоа сепак е работа на време. Мислам дека се испрруваат сите можности за одложување. Списокот на земји аспиранти за влез во ЕУ се испррува и за кратко време целата проблематика околу европингерациите ќе се сведе на Западен Балкан. Меѓутоа, веќе и во регионот на ЗБ се јавуваат диференцијации. Се чувствува дека Хрватска има предности. Ние мора да изградиме свест, дека додека не ги постигнеме европските норми, нема никакви реални шанси да влеземе во ЕУ.

Ако се споредиме со други земји во регионот, како Бугарија Романија или Хрватска, какво е јавното мислење за европингерациите во Македонија?

- Скептата е поголема и има реални причини зошто е така. Инвестиционите циклуси во Бугарија или Романија се сосема различни од кај нас. На пример во Романија голем број западни земји инвестираат значителни средства и нештата се движат. Со тоа рефлексно и нужно се менува и свестта на лубето. Во контекст на хронично висока невработеност, кога ќе кажете реформи, отпуштање од работата, тоа навистина звучи страшно. Значи, доаѓаме до еден многу важен елемент: инвестициите се неопходни. Стабилноста на Македонија не претставува основа за порештително настапување на инвеститорите. Мислам дека ќе има тенденција да се влошува додека не се прекршијат параметрите и политичката структура на власт.

Дали јавното мислење варира во однос на европингерациите?

- Тоа е законитост. Кога ќе дојдеме во позиција да се интегрираме во ЕУ, тогаш работите се менуваат, ќе пораснат европските, зато што Европа не е сон и не значи решавање на сите проблеми. Тоа значи комплетно да се промените, својата ментална структура на односот кон општествената реалност и своето однесување кон таа реалност треба да го смените. Пазарната економија не е академска категорија, туку нешто што ги регулира односите во животот. Значи, пред нас неопходно ќе биде поставено ефикасно да се работи. Да се соочуваме со конкуренција. Треба да се соочиме со многу предизвици и да најдеме решение за нив.

Колку прашањата за европингерациите се застапени во истражувањата?

- Тие се континуирано застапени, бидејќи се битни и се следат трендовите. Од една страна постои нездадовост во од разни аспекти кои се испитуваат, а аспирацијата останува висока.

Спротивно на ова гледиште е она на Меѓународната кризна група, која во еден нејзин извештај неодамна јасно стави до знаење дека е против начинот на кој ЕУ ги турка земите од Западен Балкан во поголема меѓусебна соработка, бидејќи тоа се доживува како обид за создавање на некои нови југославии. Притоа, идејата на ЕУ за создавање царинска унија само во рамките на Балканот, МКГ ја нарече смешна, залагајќи се овие земји да добијат предприемен статус.

Според анкетите кои ги прават специјализирани агенции за испитување на јавното мислење, лубето кај нас очекуваат и баарат реални постигнувања. Како што се бават со оваа проблематика, тоа се гледа на разни начини. На пример, довербата во институциите и во политичарите се релативно скромни. На тој начин јавноста кажува дека не е задоволна од стореното.

- Не може да се очекува дека јавноста е таа што на некаков магичен начин ќе каже сега созреавме и спремни сме да ги поднесеме сите тешкотии на транзицијата. Кај нас транзицијата стана нешто хронично, без конкретен резултат, вели Горѓи Кимов од Бrima Галуп.

Тој е дециден дека и покрај поддршката од Западна Европа и од Америка во правец на реално, квалитетно поддржување, охрабрување на реформите, мора да бидеме начисто, дека тие не можат да ги направат реформите.

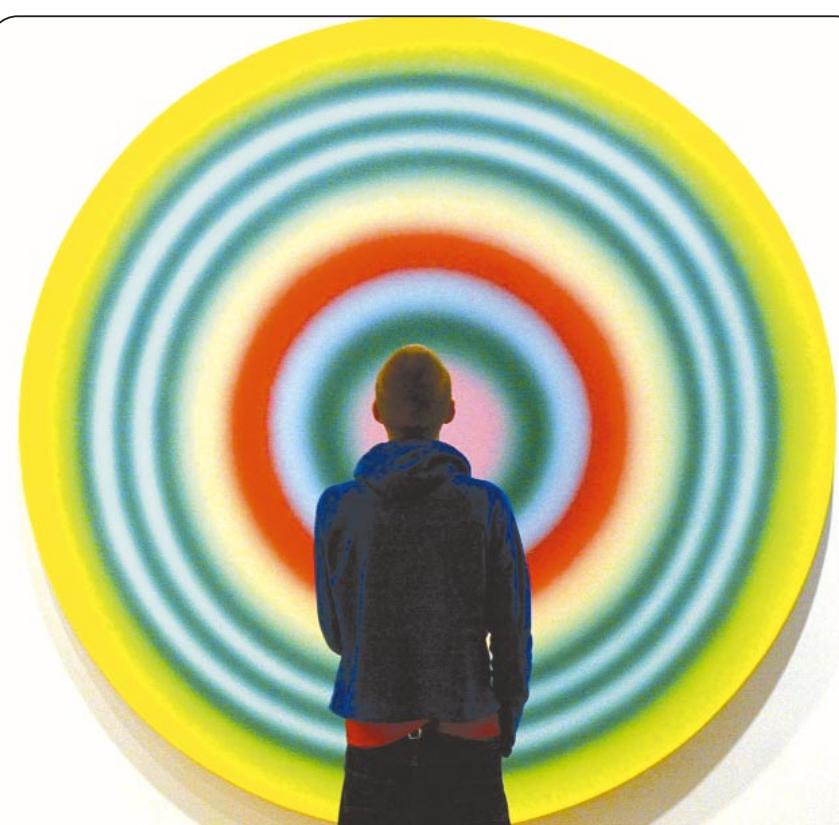
- Реформите во Македонија можат да ги направат македонските граѓани. Ќе почувствуваат дека нешто се движи во тој правец, кога во парламентот не-ма да има партиски судрувања заради тоа што некој направил, туку кога ќе се почуствува промена на самата тема-пред се како да се постават и да се решаваат економските проблеми. Тоа ќе биде сигнал дека созреавате нужностите да се соочите со реалноста, таква каква што е. Нам не ни останува простор. Да ги поставиме работите вака: земите од Западен Балкан ќе бидат во позиција да бидат поканети пред нас. Тогаш што остана: Македонија ќе стане свесна дека не е проблемот до Европа. Имам чувство дека ние одиме по најтешкиот начин. Сакајќи да избегнеме проблеми, ние сè повеќе навлегуваме во нив. Ако ги оценуваме овие 12 години, оцената е негативна

и тоа е факт кој ќе се подчертава и во оваа проблематика. Суштината е ние да се подгответе и во тој случај, ЕУ ќе ни помогне.

Познатата е пораката на европејците дека тие му помагаат на оној кој сака самиот да си помогне себеси, вели д-р Узунов. Односно, ЕУ секако ќе се подгответи за некакво партнество, но од суштинско значење е за истото тоа да се подгответи и другиот партнери.

- Земите од Западен Балкан треба да седнат и да се договорат како ќе настапуваат заедно. Но, тој договор треба да биде европски, односно да се

Пораката за европерспективите на Западен Балкан е јасна и сигнализира неповратност на интегрирањето на овој регион во ЕУ

Земите од регионот треба да ги надминат предрасудите и да тргнат во поинтензивна меѓусебна соработка

почитува, а не западнобалкански, кој ќе се прекршува. Во тие рамки несомнено е потребно Македонија да ја има улогата на лидер кој ќе нуди предлози и конкретни решенија. Пораката е јасна: доколку Западен Балкан настапи како регион, тогаш и поединечните шанси за европингерирање на секоја земја одделно се зголемуваат. Односно, поголеми се отколку секоја земја сама да настапува, вели д-р Узунов.

Една од заблудите во која (намерно или од незнаење) често влегуваат балканските политичари (македонските не се исклучок) е таа дека влезот во ЕУ ќе ги реши сите наши проблеми. Ваквата извртена теза, потенцираат стручњачите, е сосема погрешна. Бидејќи, токму процесот на стабилизација и асоцијација има за цел овие земји прво да ги решат своите домашни и меѓусебни проблеми и така стокмени да пристапат кон сè поголемото европско сејество. Смешно е да се очекува дека ЕУ ќе прифати некого со тешок багаж, покрај своите и онака големи внатрешни триенци кои најмногу дојдоа до израз за време на подготвувањето на Уставот на ЕУ и особено со поларизираните ставови околу иракската криза.

Прашањето за европингерациите, се разбира има и други аспекти, што не се далеку од вистината. А, тоа е дека во приближувањето кон ЕУ најчесто доминираат политичките фактори, најпротив прокламираните принципи. Ова се аргументира со примерите на Бугарија и Романија, кои и покрај економските проблеми, (не)почитувањето на човековите права, кревките институции, високото ниво на криминал, корупцијата и т.н., сепак добија шанса, односно статус на земји кандидатки со што им се отвори пристапот до фондовите на ЕУ, повлекувајќи ги сите државни институции со несомнено позитивни ефекти. Тука е и најновиот случај, Хрватска, која и покрај барањата за испорачување на осомничените за воени злосторства и прашањето за вршење на бегалите, сепак, има реални шанси да ја фати композицијата за Брисел во 2007 година, во пакет со Србија и Бугарија.

Но, велат експертите, покрај исполнување на домашната задача, не од по-мало значење се и патроните кои некоја земја ќе ги обезбеди. Во случајот на Бугарија, велат тие, тоа се Англија и Германија, а Романија патронот го нашла во Франција, на која подоцна ѝ се приклучила Германија. Хрватите, пак, во континуитет можат да се потпрат на Германците.

Што е тогаш со Македонија?

Таа своите патрони, велат упатници, ги имала во помалите европски држави, како што се Ирска, Данска, Шведска и Холандија (до некаде и Англија), меѓутоа тие го свртеле грбот откако виделе каква националистичка политика се водеше во четириот изминати години. Сега позицијата е дотолку потешка, бидејќи треба да се поправи тоа што има имици кој врз себе го наметна нашата земја. Иако, како што најавуваат од Владата, веќе се лобира кај одделни земји членки. Колку во тоа ќе се успее, тешко е да се прогнозира. Сигналите кои доаѓаат се различни. Еден е и оној од Претседателот на Европскиот парламент, Пат Кокс, кој на прашањето дали Македонија и другите земји од Западен Балкан опфатени со процесот на стабилизација и асоцијација најмногу ќе добијат статус на земји-кандидатки за членство во ЕУ, деновиве во медиумите беше многу конкретен: „веќе ги знаете условите за кандидирање“. „Би повикал да се размисли за барањето на статус на кандидат во услови кога ќе може да се очекува позитивен одговор. Ќе биде разочарување ако побарате пред време и добиете нешто што ќе изгледа како погрешен одговор, а со тоа им сигнализирате на лубето дека тоа е одбивање“, изјави Кокс.

Нелегалните станици повторно го окупираат етерот во Македонија

Државните органи го продуцираат хаосот во радиодифузијата

ЗДЕНКА ПАВКОВИЌ

В етерот повторно е хаос. Во моментов, програма нелегално еmitуваат околу 70 станици кои немаат концесии, а како тргнала работата, насекоро може да се случи во земјава да имаме колку легални, толку и диви електронски медиуми. И што е уште пострашно, самите државни органи, со своите потези уште повеќе го охрабруваат појавувањето на нелегалните еmitувачи на радио и телевизиска програма, така што со право, оние што имаат концесии и кои редовно го плаќаат надоместокот кон државата можат да одлучат и тие да престанат да ги почитуваат обврските кои што произлегуваат од концесискот договор. Ако порано главна причина за неможноста на државните органи да се спратаат со нелегалните еmitувачи беше немање механизми и бавното судство, тогаш денес, единствен виновник за ваквата состојба е Управата за телекомуникации, односно, нејзиниот прв човек Коста Трпковски. Овој државен орган не само што не презема ништо, туку и напротив, со очигледното враќање на порано запленетата опрема од дивите еmitувачи, го продуцира хаосот.

Според податоците кои самата Управа ги достави до Советот за радиодифузија во мај оваа година, во Македонија тогаш имало 60 нелегални радио и ТВ станици. Од тоа, по седум во Прилеп, Битола, Гостивар, девет во Скопје, но и во други градови. Меѓутоа, од тогаш па до денес, според податоците кои неодамна ги изнесе Асоцијацијата на приватните електронски медиуми која алармираше дека во радиодифузијата се случува повторно безредие, бројот е зголемен на 70. Апсурдноста да биде поголема, Управата, во доставениот извештај потврди дека располага со податоци за секоја од дивите станици, како за сопственикот, така и за адресата и фреквенцијата од која еmitува програма. Овој орган денес располага со софистицирана опрема, така што е и нормално што ги има сите податоци. Но што фајде од опремата, ако таа не ја остварува целта, бидејќи некој очигледно не сака да ги затвора нелегалните еmitувачи.

А само пред една година, кога на функција директор на Управата за телекомуникации беше назначен Трпковски, во земјава имаше само девет диви станици и тоа во регионите кои претходната година беа зафатени со кризата. Во исто време, на околу 60 станици опремата им беше привремено запленета и сместена во магацинскиот простор кој за оваа цел го има оформено Управата. Дали таму денес има опрема од било кое не е познато, бидејќи како што се дознава, директорот и на сопствените вработени и инспектори, не им дозволува пристап во него. Меѓутоа, ако се знае дека за увоз на нова опрема Царинските органи баракаат одобрение од Управата за телекомуникации, што не смее да се издаде доколку радиодифузното друштво не располага со концесии, сосема е јасно дека Трпковски најверојатно на сите оние на кои претходно им беше одземена опремата, истата им ја има вратено и тие сега повторно се во етерот и го загрозуваат работењето на легалните станици.

А токму за да се излезе на крај со дивите станици беа и донесени измените на Законот за телекомуникации, кои на Управата, односно инспекциските служби им дават право за привремено запленување опрема при прекршување на Законот, за што се смета и еmitување програма без добиена концесија. Претходно, издавањето решенија за забрана или запечатување на опремата не даваше резултати, бидејќи решенијата не се почитуваа, печатите се кршеле, а судовите многу бавно се изјаснуваа по тужбите. Токму затоа и најдено решение да се врши привремено запленување на опремата, која, по ре-

шавање на судскиот спор ќе му биде вратена на сопственикот, но кој, освен казната која ќе му биде пропишана, ќе треба да го плати и надоместокот на Управата за нејзините трошоци настаници со чувањето на истата. Веднаш со формирањето на овој регулатерен орган, нејзиниот прв директор Зоран Трајчевски почна да ја спроведува оваа мерка, која се покажа како добра, бидејќи и многу станици сами престанале со програма, оценувајќи дека е подобро тоа отколку да останат без опрема и уште потоа дебело да платат. Така и се успеа да се дојде до минимален број диви еmitувачи. Меѓутоа, наместо да се продолжи со целосно чистење на етерот, новиот директор го направи спротивното и затоа денес повторно е хаос.

Посебен случај на промовирање на нелегалната работа во радиодифузијата се случи за Илинден кога во Куманово една дива станица не само што доби "чест" градоначалникот на овој град да ја пушти во употреба новата опрема, туку на користење доби и простории во локалната самоуправа, а овој "настан" беше вклучен во рамките на програмата на одбележување на Илинден. Станува збор за радио "Тумба" на кое му беше одземена концесијата поради неплаќање на надоместокот кон државата, но кое, со добра кампања на "жртва" на претходната власт, денес работи без проблеми. И хепенингот што раководството на Куманово го правеше по повод овој празник, исто така, беше организирано со уште едно диво радио, она наречено "Скај". Ова се случува во исто време кога во овој град делуваат осум трговски друштва кои ги плаќаат своите обврски кон државата.

Во една ваква апсурдна ситуација, прашање е зошто државата од концесионерите во радиодифузијата бара да го плаќаат надоместокот, кога таа не ги исполнува своите обврски и не им овозможува нормален простор за работа, во кој нема да се случува рекламиите, од кои живеат приватните станици да заминуваат кај оние, кои работат диво, не плаќаат ништо кон државата и затоа нудат поевтин маркетинг простор.

Доколку ваквата состојба продолжи сосема ќе биде нормално ако и легалните еmitувачи во знак на протест престанат да ги почитуваат обврските од концесискот договор, бидејќи државата практично дава сигнали дека денес е исто да се биде со концесија или не.

Во 23 места во околната на Штип, младите луѓе веќе неколку месеци можат да ги користат услугите на мобилната бус библиотека која секојдневно им стои на располагање, нудејќи им бесплатно користење на книги и прирачници. Овој подвижен камион, кој е адаптиран и опремен со телевизор, видео, компјутер и книги, обезбедува глобални и локални информации за населението во Источна Македонија, преку бесплатен пристап до Интернет, а располага и со определен книжен фонд.

Инфобусот, кој е на терен од 22 април година и покрај ваквите информации, нуди и ЦД ромови и книги. Покрај белетристика се нудат и ЦД курсеви по информатика и англиски јазик.

Станува збор за тригодишен проект, кој го реализира Институтот отворено општество - Скопје, а локален имплементатор е народната библиотека „Гоце Делчев“ во Штип.

Асоцијацијата на приватните електронски медиуми алармира на хаосот во етерот

Кривични пријави за Трпковски и Ковачевски за поддршката на „дивите“ станици

Асоцијацијата на приватните електронски медиуми на Македонија поднесе кривични пријави против директорот на Управата за телекомуникации, Коста Трпковски и против градоначалникот на Куманово Слободан Ковачевски поради нивниот личен придонес во создавање хаос во радиодифузната сфера. Директорот на Управата, како што беше соопштено на прес конференцијата на АПЕММ, од како е дојден на функција не презел никакви чекори за сузбијање на "дивите" станици, што претставува поттик за постојано зголемување на бројот на нелегалните станици. Како што објасни Виктор Грозданов, извршен директор на АПЕММ, еден функционер ја злоупотребува службената полјка и кога не презема активности, како во случајов, бидејќи со тоа се нанесуваат огромни штети на оние трговски друштва кои имаат концесии и ги исполнуваат своите обврски кон државата.

Кривичната пријава се однесува и на непреземените активности против француската телевизија РФИ која имаше само привремена дозвола за набавка на опрема на која и е истечен рокот и која незаконски работи. Оттаму, оваа асоцијација бара од Владата Трпковски да го разреши од функцијата и на ова место да постави енергична личност која ќе знае да се справи со проблемите во оваа дејност.

Кривичната пријава против градоначалникот на Куманово се однесува на неговото активно учество во промовирање на едно нелегално радио. Тој на радио "Тумба" му има дадено просторие во зградата на локалната управа, а пуштањето во работа на новата опрема на оваа „дива“ станица го вклучил во рамките на одбележувањето на 100 годишнината на Илинден. Локалната управа организирала и музички хепенинг со уште едно нелегално радио - „Сити радио“.

Проект „Инфобус“

Подвижна библиотека за младите во околната на Штип

Станува збор за тригодишен проект, кој го реализира Институтот отворено општество - Скопје, а локален имплементатор е народната библиотека „Гоце Делчев“ во Штип

за првите две години во висина од околу 140 илјади долари. Дел од средствата во висина од 100 илјади швајцарски франци ги донираше Швајцарската агенција за развој, а другиот дел од средствата се од Мрежната програма за информатика - Будимпешта и Канадската агенција за развој.

Камионот од секој ден во различно населено место, според определена маршрута, а библиотеката нуди услуги

на 23 села од околната на Штип. Во моментов, најбрзоти нејзини корисници се децата од основните и средните училишта. Покрај младината, според последните извештаи, го користи и постарата популација, која е заинтересирана пред се за едукативна литература, во форма на брошури кои се однесуваат на земјоделската или сточарската проблематика.

Со оглед на тоа дека популацијата во овој крај е мешана, подвижната библиотека располага и со литература на ромски, турски и власки јазик. За две години од проектот Министерството за култура се обврзало дека со 11.440 долари ќе партерира со покривање на тековните трошоци и оние се развој на локалните активности. Вакви проекти има во целиот регион, како на пример во Србија и Црна Гора, Косово и Албанија. (Д. Т.)

Питер Мекинтаер, британски новинар и публицист, за човековите и џејскиите права

Како општеството да се справи со насилието во домот е широко прашање. Она што мене ме интересира е тоа како новинарот може да допринесе во расветлувањето на случаите како повеќето од овие деца немаат никакту можност да кажат што се случило, а овие институции се премногу затворени за да има некоја контрола однадвор. Една од најтешките новинарски задачи е сигурно да следи истражувањето за злоупотребата на деца. Не мислам дека новинарите се вистински личности кои би разговарале со малтретирано дете. Сепак, кога во вакви процеси нешто ќе тргне по надолна линија, виновни се возрасните, а не децата. Возрасните кои ја водат истрагата, или пак, одговорни лица кои не уметат со детето да разговараат на вистински начин.“

Питер Мекинтаер е британски новинар и публицист чие што интересираше е особено насочено кон сферата на човековите права или поточно детските права. Со години тој патува најчесто низ светот пишувајќи за правата на децата и држејќи семинари на новинарите како да известуваат за случај во кои се вмешани и децата, истовремено подучувајќи ги своите колеги како да се борат за поголемо достоинство на сите луѓе без разлика од кој дел на светот доаѓаат.

„Човековите права се еден вид договор меѓу владата и народот. Владата ги потпишува документите кои се однесуваат на човековите права, а народот ги почитува“, вели Мекинтаер. „Што се однесува до детските права, тоа се права кои возрасните одлучиле дека децата треба да ги имаат. Возрасните се тие кои треба да им овозможат на децата нивните права да не останат само на хартија“.

Мекинтаер нагласува дека судските процеси во кои се вмешани малолетници во Велика Британија обично се затворени за јавноста, во интерес на децата. Меѓутоа од сите процеси тој го издвојува процесот кој се случил пред десетина години и кој ги разбранувал духовите во Велика Британија.

„Процесот во којшто им се судеше на двајца момчиња од десет и единаесет години навистина беше потресен. Имено, двете момчиња извршија грозоморно убиство на дете од две години. Во еден супермаркет тие ја искористија турканицата и детето го оттргнаа од рацете на мајка му. Потоа го одведоа до шините каде што го врзаа и го оставија детето да го прегази воз. Претходно го тепале и малтретирале. Јавноста во Велика Британија беше во шок. Луѓето не можеле да веруваат дека деца кои би требало да се играат со играчки, убиваат друго дете. Некој се прашуваја дали децата се вистински виновници. Но, камерите во супермаркетот јасно ги покажаа нивните лица. Да, тие беа убијци, но некој се прашуваја дали може тие да бидат осудени за убиство кога имаат само по десет, односно единаесет години? Судот, сепак, одлучи да им се суди затоа што утврди дека тие прават разлика меѓу тое што е добро, а што не. Мислам дека тие точно знајаат што прават. Како и да е, судот ги осуди на казна од дваесет години затвор. Но, по извесно време процесот се обнови и казната беше намалена на десет години. Идентитетот на овие малолетни затвореници беше сменил, а јавноста противестираше. Тие го извршија убиството, но сега тие се полнолетни и кога ќе излезат од затвор тие ќе мораат да го градат својот живот, но секогаш ќе мораат да живеат и со злосторството кое го направија кога беа сè уште деца. Но, мора и како општество да се запрешаме зошто деца извр-

Ние како новинари немаме посебни права, но имаме извонредна задача, ние мораме да им укажеме на луѓето кои се нивните права: Питер Мекинтаер

Мора да ги заштитиме децата од насилието

шија такво грозоморно злосторство. Новинарите и денеска не смеат ништо да изнесат во јавност во врска со овие деца, кои сега се возрасни луѓе. Тоа е строго забрането.“

И секогаш кога се случуваат вакви настани се поставува прашањето. Колку се виновни возрасните? Злосторство раѓа злосторство. Обично деца кои се агресивни, всушност се малтретирани дома. Мекинтаер е убеден дека ваквите деца обично се жртви на своите родители, кои постојано дома ги малтретирале.

„Како општеството да се справи со насилието во домот е широко прашање. Она што мене ме интересира е тоа како новинарот може да допринесе во расветлувањето на случаите, како најверодостојно да ги претстави не повредувајќи никого со својот напис. Многу е лесно да се напише, на пример, тие треба да се убијат, или тие треба да бидат во затвор до крајот на својот живот. Но, дали на тој начин сме решиле сè? Задачата на новинарот е да се истражи да ги изнесе фактите во вистинско светло, не веднаш да се става во улога на судија. Треба што повеќе да се истражува. На пример, многу деца се сексуално злоупотребувани во интернатите за деца кои имаат посебни потреби. Тие случаи ретко се откриваат, затоа што повеќето од овие деца немаат никакту можност да кажат што се случило, а овие институции се премногу затворени за да има некоја контрола однадвор. Една од најтешките новинарски задачи е сигурно да го следи истражувањето за злоупотребата на деца. Не мислам дека новинарите се вистински личности кои би разговарале со малтретирано дете. Сепак, кога во вакви процеси нешто ќе тргне по надолна линија, виновни се возрасните, а не децата. Возрасните кои ја водат истрагата, или пак, одговорни лица кои не уметат со детето да разговараат на вистински начин.“

Питер Мекинтаер вели дека најзагрозени се детските права во Африка. Децата таму не само што страдаат поради сиромаштија туку често се и жртви на воените конфликти во кои тие директно се вмешани.

„Кога бев во Уганда видов нешто што навистина ми се чинеше дека го има само во пеколот. За време на воениот конфликт во овој регион многу деца од разни села беа водени во воен камп каде што беа обучуващи да убиваат. Уште додека ги водеа до кампот војниците се поигруваат со нив и ја поттикнуваат нивната агресија. Така, некој деца станува убијци, а другите жртви уште пред да стапат во кампот. Во кампот ги учеа на најгрозоморни методи за убивање. Убиваа за да не бидат убиени. Некој

деца беа водени во воен камп каде што беа обучувани да убиваат. Уште додека ги водеа до кампот војниците се поигруваат со нив и ја поттикнуваат нивната агресија. Така, некој деца станува убијци, а другите жртви уште пред да стапат во кампот. Во кампот ги учеа на најгрозоморни методи за убивање. Убиваа за да не бидат убиени. Некој

Кога бев во Уганда видов нешто што навистина ми се чинеше дека го има само во пеколот. За време на воениот конфликт во овој регион многу деца од разни села беа водени во воен камп каде што беа обучувани да убиваат

деца по стивнувањето на конфликтот, но претштоеше тешка задача на нивна ресоцијализација и сознание дека во животот има други начини да се преживее, не само со помош на убивање. Се секавам на едно дванаесет годишно девојче кое го сретнав и кое играјќи се со куклата ми раскажа дека додека била во кампот ја убила својата помала братушетка. Овие примери јасно кажуваат дека ние сите мораме да ги заштитиме децата и да се бориме за нивните права. Мораме да запомниме дека децата ги имаат сите права на возрасните, плус право да бидат заштитени од насилието. Ние како новинари немаме посебни права, но имаме извонредна задача. Ние мораме да им објасниме на луѓето кои се нивните права и како да се борат за нив“.

На прашањето кој од него вите написи предизвикал најголемо внимание во британска јавност, тој вели дека тоа бил напис за човековите права, кој дигнал прав, бидејќи се работеше директно со основното-правот на живот.

„Се работеше за еден скитник кој живееше на улиците на Оксфорд, град во кој што живеам и јас. Човекот покрај таа несреќа што живееше на улица имаше и несреќа да биде болен и да има потреба од постојана дијализа. Кога скитникот отишол во болница, лекарот му рекол дека нема потреба да добива медицинска нега кога неговиот живот и така е безвреден (точните зборови беа дека сквителот на неговиот живот не е доволно добар). Приказната ми ја раскажа некој од персоналот во болницата, но јас не ја објавил веднаш, решавајќи одад до докторот и да ја проверам. Го интервјуирав скитникот, а потоа отидов и до лекарот. Кога докторот ми рече дека јас самиот треба да се запрашам дали сквителот на скитникот е доволно добар, тогаш знаеј дека скитникот ја заборавува вистината. Го „притиснав“ лекарот и тој ми потврди дека исказот на скитникот е точен. Лекарот одбил да му даде медицинска помош ставајќи се себе си во улога на некој кој одлучува дали е нејкој вреден да живее или не, кој да добие медицински третман, а кој не. Приказната беше објавена, се крене многу прав, а на крајот лекарот даде отказ и замина од здравствената установа во Оксфорд“, ја заврши својата приказна мојот говорник.

титуција или пак, се користат како ефтина работна сила. Еден дел од децата се продаваат во нивните земји, но најголемиот дел се нелегално транспортираат во Европа, каде што постои и најголем пазар за нив. Искусствата на УНИЦЕФ покажува дека најголем број од децата жртви на овој криминал доаѓаат до сиромашни семејства, а некој воопшто и немаат свој дом. Трговите со луѓе им ветуваат работа, заработка, заштита, образование и сл. Многу од семејствата чии деца се принудени да работат воопшто и не разбираат на какви се опасности тие наидуваат додека се на улица. Еден од најизненадувачките факти на кои најчесто луѓето со УНИЦЕФ е фактот дека покрај големиот број организирани мрежи за трговија, често пати иницијалните контакти со децата се воспоставуваат токму преку нивните родители или семејства. Многу често, велат во УНИЦЕФ, во земјите како Молдавија или Романија можат да се најдат јавно објавени огласи под превозот на огласи за вработување. На крајот, УНИЦЕФ нагласува дека ефектите од овој вид криминал се долготрајни и разорувачки и дека интензивно се разгледуваат можните начини за негово ригорозно санкционирање, како и за поинтензивно и по-секофатно информирање и едуцирање на јавноста.

Извештај на УНИЦЕФ за насилието врз децата во светот

Повеќе од еден милион деца се продаваат годишно

Детскиот фонд на ООН, УНИЦЕФ, информира дека годишно се продаваат и се купуваат повеќе од еден милион деца во светот. Западна Африка доминира, но тука се Азија, па дури и Источна Европа, чии деца се најчесто жртви на оваа незаконска трговија.

Според најновиот извештај на УНИЦЕФ, од август годинава, трговијата со луѓе, после трговијата со дрога (кокайн и хероин) се многу поретко во голем број држави за разлика од оние со кои се санкционира трговијата со луѓе. Оттаму, голем број криминалци решаваат еден нелегален бизнис да заменат со друг кој помалку се казнува, а овозможува голем профит. Едноставно, констатираат во УНИЦЕФ, криминалците на децата и на луѓето воопшто, гледаат исто како на пластични кесиња со кокайн.

Децата од Западна Африка и Источна Европа, кои се жртви на оваа нелегална трговија најчесто се продаваат на таканаречениот секс-пазар, додека децата од Кина и од Виетнам, најчесто се присилени на прос-

